

فصلنامه علمی

وابسته به بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)

سال دوم، زمستان ۱۴۰۱

شماره هفتم

- واکاوی فقهی قصاص انواع کافر (سید محمد حسینی دره صوفی)
- بررسی فقهی و حقوقی معیار قتل عمد (داود عطایی)
- مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان (قربانعلی مبلغ)
- عدالت اجتماعی در اندیشه شهید مطهری (سبحان دانش)
- تحلیل فقهی و حقوقی ماهیت شرط فعل در قراردادهای الکترونیکی (سید حسن مبارز)
- جهل و عواقب آن در قرآن (ابراهیم افتخاری)
- مقایسه و نسبت سنجی فقه و اخلاق از منظر منابع و روش (سید رضی قادری)

عنوان: فصلنامه علمی نسیم کوثر
مدیر مسئول و سردبیر: سید محمد حسینی دره صوفی
ویراستار: سید محمد نقوی
گرافیسیت: سید محمود محسنی
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۳۰,۰۰۰ تومان
صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)
شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۵۳۹۶۹۷۷۶
سایت فصلنامه: nasimekosar.blog.ir
ایمیل: nasimkosar1399@gmail.com
دفتر مرکزی و محل چاپ: ایران: قم، شهر قائم، ۱۲ متری شهید رجایی، پلاک ۵۲، واحد سوم

راهنمایی نویسندگان و شیوه نامه نگارش فصلنامه علمی نسیم کوثر

۱. مقاله قبلا در نشریه دیگری به چاپ نرسیده یا همزمان برای سایر مجلات ارسال نشده باشد.
۲. مقاله دارای عنوان، چکیده به زبان فارسی، واژگان کلیدی، مقدمه، متن اصلی، نتیجه گیری، منابع و ماخذ باشد.
۳. مقاله در برنامه word و باقلم IR lotus و اندازه ۱۴ نازک بوده. و عنوان مقاله با قلم B Titr و اندازه ۱۴ تایپ شود.
۴. حجم هر مقاله حداقل ۱۲ و حداکثر ۲۲ صفحه باشد.
۵. کلمات کلیدی بین ۴-۷ کلمه و بصورت فارسی باشد.
۶. چکیده فارسی، از ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه باشد.
۷. عناوین اصلی و فرعی شماره بندی چند سطحی شود و هیچ عنوان بدون شماره نباشد.
۸. معادل انگیسی اصلاحات و مفاهیم علمی رایج پانویس شود.
۹. ارجاع به منابع درون متنی باشد. داخل پرانتز، نام خانوادگی، سال انتشار و شماره صفحات ذکر شود. مثال (حاجی ده آبادی، ۱۳۹۶، ۱۰۰).
۱۰. فهرست منابع و ماخذ، به ترتیب الفبای نام خانوادگی نویسندگان، باشد (الف). کتابها: نام خانوادگی نویسنده، نام نویسنده، سال انتشار، عنوان کتاب، (بصورت توپر)، نام خانوادگی مترجم یا مصحح، نام مترجم یا مصحح، شماره جلد، محل انتشار و ناشر. مثال: هارت، هربت، ۱۳۹۰، مفهوم قانون، راسخ، محمد، تهران، نشر نی.
- ب). مقالات: نام خانوادگی، نام، سال انتشار، عنوان مقاله، (بصورت توپر)، نام مجله، شماره مجله و شماره صفحات اول و آخر مقاله. مثال: رضایی، محسن، ۱۳۸۵، روش تجربی، فرهنگ مدیریتی سال چهارم، شماره دوازدهم، ۱۷۲، ۱۸۹.
۱۱. در زیر عنوان مقاله اسم نویسنده یا نویسندگان و در قسمت پاورقی ایمیل و سمت پژوهشگر و همچنین مشخص نمون نویسنده مسئول. (به عنوان مثال حسینی، سید محمد، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه، قم).
۱۲. مقالات بیانگر آرا و نظرات نویسندگان است و فصلنامه نسیم کوثر مسئولیتی ندارد.
۱۳. نقل مطالب نشریه با ذکر منبع بلامانع است.

اعضای هیأت تحریریه:

۱. سید محمد حسینی دره صوفی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، نخبه و پژوهشگر برتر در دانشگاه بین المللی المصطفی. قم
۲. دکتر سید رضی قادری، دکتری فلسفه اخلاق از دانشگاه باقر العلوم، سطح چهار فقه و اصول حوزه، استاد سطوح عالی حوزه. قم
۳. محمدعلی علیدادی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه. قم
۴. محمد اسماعیل حلیمی، دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی، جامعه المصطفی العالمیه. قم
۵. حفیظ الله محمدی، سطح چهار، دانشگاه خاتم النبیین. کابل
۶. قربانعلی مبلغ. کارشناسی ارشد فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه. قم.

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان

قربانعلی مبلغ^۱

چکیده

تحقیق حاضر مجازات شروع به جرم را از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان به صورت تطبیقی، با استفاده از منابع کتابخانه‌ی مبتنی بر روش توصیفی-تحلیلی، مورد کاوش قرار داده است، از این منظر شروع به جرم عبارت است از وضعیت ارتکاب جرمی است که شخص قصد ارتکاب جرمی کند و شروع به اجرای آن نماید ولی به واسطه عامل خارج از اراده او قصدش معلق بماند؛ امروزه یکی از مهمترین مسایلی که به نوعی از انواع در روند جاری یک کشور اختلال وارد میکند پدیده خطرناک جرایم و مجرمین است که تمام انسانها و ملل جهان از آن متنفر هستند. مجرم در نظام جزایی کسی است که فعل ارتكابی او مغایر با اوامر و نواهی قانونگذار باشد. اگر نسبت انسان را با عنصرمادی جرم بسنجیم مجرم مسلماً کسی است که جرم را عادتاً مرتکب شده است و یا به اجرای آن «شروع به جرم» مبادرت ورزیده است. اما هر پدیده مجرمانه متشکل از سه مرحله می‌باشد که عبارتند از مراحل مقدماتی، شروع به اجرا و مرحله انجام آن. با توجه به قوانین موضوعه ایران و افغانستان در عملیات مقدماتی مجرم اصولاً قابل مجازات نیست اما مرحله بین مقدمات و ارتکاب کامل جرم که شروع به جرم نامیده می‌شود قابل مجازات است چون شروع به جرم نشان دهنده وضعیت خطرناک مجرم می‌باشد که باید مجازات شود ولی رویه قانونگذار ایران و افغانستان در این زمینه متفاوت است.

کلید واژه‌ها: جرم، مجرم، مجازات، شروع به جرم، قانون ایران و افغانستان.

۱. مقدمه

جرم و مجازات پدیده‌ای است که همزاد حیات بشریت بوده و از بدو تاریخ تا به امروز زندگی انسان‌ها را به مخاطره مواجه می‌نماید؛ از این رو برای مقابله با پدیده‌ای مجرمانه و مجرم، جلوگیری از وقوع جرم، اخلال نظم عمومی و حفظ روند طبیعی حیات انسانیت و نیز اصلاح و باز پروری مجرمین توأم با ارباب عام و خاص؛ در هر جامعه‌ای قواعد و مقررات ویژه بر مبنای ارزش‌های اجتماعی و مبانی فکری آن جامعه وضع گردیده و به مرحله‌ای اجرا گذاشته می‌شود. از جانب دیگر جرایم نیز از لحاظ موضوعی، زمانی، مکانی، مراحل ارتکاب و... به انواع گوناگون تقسیم گردیده و مجرم نیز باید به میزان و نوع ارتکاب جرم خود مجازات شود. در این میان یکی از جرایم که قوانین جزایی به آن تأکید فزاینده دارد "شروع به جرم" می‌باشد که در آن قصد انجام فعل مجرمانه وجود دارد اما بنابر اسباب خارج از اراده‌ای مجرم، آن جرم واقع نمی‌شود. که این نوع جرم نیز در قوانین کیفری جرم انگاری شده و مرتکب آن اصولاً مستلزم مجازات می‌باشد. و در این نوشته در پی بررسی شروع به جرم از منظر حقوق ایران و افغانستان می‌باشیم.

اما قبل از پرداختن به مباحث اصلی، یکی از مباحث مهم و کاربردی در تحقیق برای فهم بهتر و روشن شدن مساله مورد نظر، مفاهیم و کلیات تحقیق است از این جهت در بخش اول این نوشته به مفاهیم و کلیات تحقیق پرداخته شده است.

۲. مفاهیم

۱-۲. جرم

جرم نیز مانند بسیاری از اصطلاحات حقوقی دارای معنی لغوی و اصطلاحی است، و چون این دو معنی معمولاً با هم مشابهت دارند و معنی اصطلاحی از معنی لغوی اخذ شده است از این رو برای مزید بصیرت، نخست سخنی کوتاه درباره معنی لغوی آن سودمند خواهد بود.

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۵۷

۱-۱-۲. جرم در لغت

جرم از جرمیه به فتح جیم و سکون راء گرفته شده که به معنی قطع کردن است. و به معنی وادار کردن به کاری ناپسند نیز اطلاق شده چنانچه در آیه چهارم و دوازدهم سوره مائده در همین معنی به کار رفته است؛ با توجه به معانی لغوی جرم و آنچه از قرآن کریم و تفسیر آن متسفاد می شود می توان نتیجه گرفت که جرم و جرمیه در لغت به ارتکاب کار های زشت و ناپسند و مخالف حق و عدل، اطلاق می شود. (علی اکبر دهخدا، لغتنامه دهخدا، ذیل واژه جرم.) و نیز به معنای گناه، جناح و عصیان آمده است. (علی رضا فیض، ۱۳۷۹، ص ۷۸)

۲-۱-۲. جرم در اصطلاح

بعد از بررسی و تبیین واژه جرم در لغت باید معانی اصطلاحی آن را نیز در حقوق و دیگر رشته های مرتبط مورد بررسی قرار دهیم.

۲-۲. مفهوم فقهی جرم

معنی اصطلاحی جرم در فقه، با آنچه در لغت مورد بحث قرار گرفت مشابهت دارد، بلکه می توان گفت بین آن ها هیچ تفاوتی دیده نمی شود زیرا فقها جرم را چنین تعریف کرده اند: جرم عبارت است از انجام دادن فعل، یا بر زبان راندن سخنی که اسلام آن را حرام شمرده است و بر فعل آن جزایی مقرر داشته است. یا ترک فعل یا قولی که قانون اسلام آن را واجب شمرده و بر ترک آن، جزایی مقرر داشته است (علیرضا فیض، ۱۳۷۹، ص ۷۸). اما باید دانست که از لحاظ اسلام مجازات جرم یا دنیوی است و یا اخروی که در آخرت گریبان گیر مجرم خواهد گردید.

بر این اساس فقهای اسلامی توجه به این مطلب جرم را به دو بخش تقسیم کرده اند: الف. جرم هایی که اثبات آن ها در محکمه شرع و در پیشگاه قضایی اسلام نه تنها بسیار دشوار است بلکه محال به نظر می رسد. زیرا اکثراً شواهد وی برای اثبات آن ها در دست نیست مثلاً دروغ یا زنا.

ب. جرم هایی که می توان آن ها را در محکمه قضایی اسلام مطرح کرد و بر اثبات آن ها شواهدی را اقامه نمود و از شواهد و حاضران در صحنه ارتکاب جرم کمک گرفت. (همان

مدرک)

به صورت کلی از دیدگاه فقهای اسلامی ریشه جرم به گناه بر می گردد و لذا در شرع مقدس علاوه بر واژه جرم تعابیر دیگری نیز آمده است مانند: معصیت، اثم، خطیئه و ذنب و در مجموع میتوان گفت که جرم از دیدگاه مذهبی تخطی از اوامر و نواهی الهی است که در فقه اسلامی جرایم را به سه دسته حق الله، حق الناس و حقوق عمومی تقسیم می کنند. (علی رضا فیض، پشین، ص ۷۹) و در دسته بندی دیگر از دیدگاه فقهی جرایم به چهار دسته زیر تقسیم می شوند: (۱- حدود ۲- قصاص ۳- دیات ۴- تعزیرات) که موارد یاد شده خارج از موضوع مونوگراف می باشد لذا از تفصیل آنها صرف نظر می شود.

۲-۳. مفهوم حقوقی جرم

از نگاه حقوقی، مخصوصاً در حقوق جزا سعی می شود جرم به تحولی تعریف شود که مقنن بتواند آزاد در قالب قانون پیاده کند. زیرا وظیفه تشخیص اعمال و یا ترک اعمالی که به ارزش های اجتماعی لطمه می زنند و نظم جامعه را مختل می کنند و موجب آسیب به آن می شوند بر عهده قانون گذار است. اما قانون گذار نیز در تعریف خود نمی تواند نظریات مختلفی را که از ناحیه متخصصان در مورد پدیده های مختلف و از جمله جرم ابراز شده است را نادیده بگیرد.

حقوق دانان کشورهای مختلف جرم را تقریباً به یک شکل تعریف کرده اند. به طور مثال به اعتقاد گروهی، جرم، فعل یا ترک فعلی است که از نظر خارجی به نظم، صلح و آرامش لطمه وارد کند و قانون بدین دلیل با مجازات، ضمانت اجرایی برای آن فراهم می سازد. البته باید گفت هدف از ضمانت اجرای جزای است که در گذشته با مجازات و امروز با تدابیر امنیتی در کنار مجازات مورد بحث قرار می گیرد. عده دیگری از حقوق دانان، جرم را فعل یا ترک فعلی می دانند که توسط قانون پیش بینی شده و مجازات بر آن تعلق گرفته و قابل استناد به فاعل آن است. (رضانور بها، ۱۳۸۱، صص ۱۵۲-۱۵۴). کارارا حقوقدان ایتالیایی جرائم را چنین تعریف نموده است: «نقض قانون کشور در اثر عمل خارجی در صورتیکه انجام وظیفه و یا اعمال حقی آنرا تجویز نکند و مستوجب مجازات هم باشد. (مهدی کینیا، ۱۳۴۶، ج ۳، ص ۱۱۸۲).

باید یادآوری کنیم که تعاریف حقوق دانان لزوماً در مجموعه های قوانین به شکل رایج شده

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۵۹

از ناحیه آن‌ها نیامده است و قانون‌گذار اکثراً با اختصار این تعاریف جرم را از نظر قانونی مشخص می‌کند.

۲-۴. مفهوم جرم از نقطه نظر اجتماعی

از نظر اجتماعی مفهوم جرم، مانند مفهوم اخلاق متغیر و در حال تحول می‌باشد، دلیل این مطلب آن است که وصف مجرمانه عملی از نقطه نظر اجتماعی و همچنین میزان عکس‌العملی که جامعه برای عمل مجرمانه در نظر خواهد گرفت بستگی به افکار عمومی دارد و افکار دائماً در تغییر و در حال دگرگونی است. در هر دوره و زمانی و در هر کشوری اکثریت جامعه به فلسفه خاصی پایبند است و شرایط معین برای زندگانی اجتماعی در نظر دارد. دولت برای اساس ارزش‌های پسندیده‌ای اجتماعی و احترام نسبت به آن اصولی را برای اعتدال جامعه و بقاء آن پیش‌بینی می‌کند، افراد جسور به اطاعت و احترام نسبت به این اصول هستند و هرگاه از آن تخلف نمایند مجازات خواهند شد. بنابراین جرم از نقطه نظر اجتماعی عملی است که نظم اجتماعی را نقض نموده باشد. تعریفی که گاروفالو از بنیان‌مکتب اثباتی از جرم نموده است متوجه همین نقطه نظر اجتماعی است وی می‌گوید: (جرم عملی است بر خلاف احساسات متوسط تقوا و نیکوکاری) تعیین اصولی که نظام جامعه در دوره معینی بر آن استوار است میسر است و همواره میتوان معلوم داشت قواعدی که تخلف از آنها جرم به شمار می‌آید کدام است. (محمد باهری و میرزا علی اکبر خان داور، ۱۳۸۰، ص ۱۰۰). اما مسئله‌ای که جواب بدان دشوار است که آیا درمان اصول و قواعد مزبور، اصل و قاعده‌ای هست که جواب لا یتغییر باشد و تخلف نسبت بدان همواره جرم تلقی گردد: به عبارت دیگر آیا جرم طبیعی وجود دارد آگابریل تارد معتقد به جرم طبیعی است. آن را بدین گونه تعریف می‌کنند: "جرم طبیعی عملی است که به علت مخالفت آن با شرایط اساسی‌زندگانی اجتماعی همواره منع شده است... " آیا از میان شرایط اساسی زندگی اجتماعی چیزی را به عنوان شرایط اساسی زندگانی که همیشه و همه جا معتبر باشد می‌توان ارائه داد؟ تا کنون جوابی بدین سوال داده نشده است و این مطلب همچنان مبهم مانده است. برخی از نویسندگان حقوق جزا خواسته‌اند از مفهوم "عدالت" در حل این مسئله کمک بگیرند. اما باید دانست که این مفهوم هم به عنوان ملاک تشخیص جرم طبیعی کافی نیست زیرا عدالت مطلقه در دسترس بشر نیست و عدالت نسبی

هم ثابت و یک سان نمی باشد. (مهدی کینیا، پیشین، ص ۱۱۸۲).

۵-۲. جرم از نظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان

تعریف جرم از نظر اجتماعی، برای قانون گذار مفید است. زیرا توجه بدان می تواند پایداری اصول اساسی زندگانی اجتماعی را تضمین نموده و برای تجاوز بدان مجازات تعیین کند اما برای قاضی ضرورت است که از جرم تعریف حقوقی در دست داشته باشد به عنوان یک پدیده قضایی، جرم عملی است که قابل مجازات باشد، این تعریف نارسا است و ماهیت و مختصات جرم را نشان نمی دهد. قانونگذار جمهوری اسلامی ایران در ماده دوم قانون مجازات اسلامی جرم را این گونه تعریف کرده است: "هر رفتاری اعن از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است، جرم محسوب می شود." (قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲). در قانون جزای افغانستان تعریفی از جرم نشده است: فقط در ماده دوم قانون مذکور یکی از اوصاف جرم مندرج بدین شرح: "هیچ عمل جرم شمرده نمی شود مگر به موجب قانون." که در این ماده فقط می توان اصل قانونی بودن را دانست، تمام خصوصیات جرم وصف منعکس نیست و شناختن جرم مستلزم توجه به سایر اوصاف آن است؛ اما می توان تعریف جرم را از فصل دوم ماده ۲۷ که در حقیقت رکن مادی یا عنصر مادی جرم را تعریف نموده و گفته است که "عنصر مادی جرم عبارت از ارتکاب یا امتناع از عمل مخالف قانون است به نحویکه عمل منجر به نتیجه جرمی گردیده و رابطه سببیت بین عمل و نتیجه موجود شده باشد." بدست آورد. پس جرم از منظر این قانون نیز همان فعل و ترک فعل است که در قانون برای آن مجازات بیان شده است. (قانون جزای افغانستان، مصوب ۱۳۵۵).

۲-۵-۱. مجازات

۲-۵-۱-۱. مجازات در لغت

مجازات در لغت به معنای جزا دادن در بدی و نیکی، پاداش، کیفر یافتن، به سزای اعمال رسیدن، تنبیه، تادیب، سرزنش و نکوهش آمده است. (لغتنامه دهخدا، ذیل واژه مجازات).

۲-۵-۱-۲. مجازات در اصطلاح حقوقی

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۶۱

در اصطلاح حقوقی تعاریف متفاوتی از مجازات اراء شده است که از باب نمونه به چند تعریف اشاره می‌نمایم. "مجازات عبارت از تنبیه و کیفری است که بر مرتکب جرم تحمیل میشود. مفهوم رنج از مفهوم مجازات غیر قابل تفکیک است و در واقع رنج و تعب است که شخص حقیقی مجازات می‌باشد. "ویا" مجازات واکنش جامعه علیه مجرم است. " (باهری، دکتر محمد؛ پیشین، صص ۳۶۱-۳۶۶) (باتوجه به این نکات میتوان مجازات را این گونه تعریف کرد: "مجازات مجموعه قواعد مورد تأنید جامعه است که ضامن اجرای عدالت واقعی است و سعی در هدایت مجرم اصلی و یا احتمال، بازدارندگی دیگران از ارتکاب جرم، ارضاء فطرت عدالت خواهی مجنی علیه و حمایت از جامعه را دارد که توسط قوه مقننه وضع و به وسیله قوه قضاییه به مورد اجرا گذارده می‌شود" اما تعریف جامع تر که می‌توانیم از مجازات اراء نمایم: "مجازات آزاری است که قاضی به علت ارتکاب جرم به نشانه نفرت جامعه از عمل مجرمانه و مرتکب آن برای شخصی که مقصر است برطبق قانون تعیین میکند. " (همان؛ صص ۶۳۶-۳۷۶).

که این تعریف دارای ویژه گیهای ذیل است:

- ۱- مجازات "آزاری" است: آزار عبارت از صدمه‌ای است که متوجه حقی از حقوق مجرم می‌شود حیات، آزادی، مال، حیثیت.
- ۲- مجازات را قاضی برطبق قانون تعیین می‌کند: اگر مقام قضایی و دادگاه حکم به مجازات نکرده باشد دولت نمی‌تواند کسی را به مجازات برساند.
- ۳- مجازات ضمانت اجرای نظم اجتماعی است: مجازات آزار و شکنجه‌ای است که مجرم باید به علت نقض اوامر و نواهی قانونی تحمل کند. بنابراین مجازات ضامن اجرای پاره‌ای از اوامر و نواهی قانونی است.
- ۴- مجازات شخصی است: مجازات باید منحصرأً متوجه شخص تبهکار باشد و بی انصافی است که نزدیکان وی هدف مجازات قرار گیرند.
- ۵- مجازات برای همه کس یکسان است. (اصل تساوی مجازاتها): مجازات برای همه مردم یکسان است، اختلاف طبقه اجتماعی و امتیازات شخصی موجب اختلاف و تفاوت مجازات نمی‌شود. (همان، ص ۳۷۶).

برای مجازات تعریف اصطلاحی صریح در متون فقه نمی‌توان دریافت نمود. ولی آنچه از خلال مباحث مربوط به سیاست کیفری اسلام می‌توان به دست آورد این است که مجازات در اسلام عبارتست از "اقداماتی (ضمانت اجراهای) که به منظور حفظ و تحکیم مصالح فردی و اجتماعی صورت می‌گیرد می‌باشد". که این اقدامات گاهی جهت حفظ دسته‌ای از ارزشهاست که بی توجهی به آنها و صرف نظر نمودن از آنها یقیناً برای جامعه فساد آور است، در این صورت مجازات‌ها ثابت و حتی الامکان باز دارنده هستند که شامل مجازات‌های قصاص و حدود می‌شود و گاهی هم جهت حفظ دسته‌ای دیگر از ارزشهاست که چنان اساسی و مهم نیستند که نیاز به ضمانت اجرایی کیفری ثابت و انعطاف پذیر و از ثبات و پایداری همیشگی برخوردار باشند یعنی تعزیرات. هر فعلی که انجام آن شرعاً ممنوع و حرام باشد اگر مجازات معین براین ارتکاب آن وجود نداشته باشد موجب تعزیر خواهد بود. (www.dadkhanhi.net)

۲-۶. شروع به جرم

۲-۶-۱. تعریف شروع به جرم از نگاه حقوقی

شروع به جرم از نگاه حقوقی عبارت از فعلیت یافتن عمل مجرمانه وی است که هنوز بطور کل به انجام نرسیده است. بنابر تعریف فوق در این مرحله برای جرم لازم نیست که عملیاتی که شروع شده کاملاً به اتمام برسد و نتیجه زیان باری از آن حاصل گردد. بلکه همین مقدار عملیاتی که بمقصد ارتکاب جرم در خارج صورت گیرد ولی به عللی اجرای آن ناتمام بماند و جرم منظور واقع نشود، شروع به جرم شناخته میشود. مثلاً سارقی که برای سرقت یک موتر در جاده، پس از اقدام به بازکردن دروازه موتر و نشستن عقب جلوی آن سرگرم روشن کردن موتر میگردد. ولی به علت حضور پولیس با صاحب ماشین موفق به ربودن ماشین نمیشود. این مقدار عملیات او شروع به جرم شمرده میشود. (محمد صالح، ولیدی، ۱۳۸۲، ص ۲۳۰).

۲-۶-۲. تعریف شروع به جرم از نگاه قانون جزای ایران و افغانستان

بر اساس ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی، شروع به جرم وضعیت ارتکاب جرمی است که شخص قصد ارتکاب جرمی کند و شروع به اجرای آن نماید ولی به واسطه عامل خارج از

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۶۳

اراده او قصدش معلق بماند. (قانون مجازات اسلامی، ۱۳۹۲) قانون مجازات اسلامی قدیم، نیز در تعریف شروع به جرم چنین مقرر داشته است: "هرکسی قصد ارتکاب جرم را کرده و شروع به اجرای آن نماید ولی به واسطه موانع خارجی که اراده‌ای فاعل در آن مدخلیت نداشته باشد قصدش معلق بماند و جرم منظور واقع نشود" (قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۶۱).

مطابق ماده ۲۹ قانون جزای افغانستان، شروع به جرم عبارت از آغاز به اجرای فعلی به قصد ارتکاب جنایت یا جنحه بنحوی که نظر به اسباب خارج از اداره فاعل آثار آن متوقف یا خنثی شده باشد.

فقره ۲ مجرد تصمیم ارتکاب جرم یا اجرای اعمال مقدماتی شروع به جرم شناخته نمیشود.

فقره ۳ هر عملی که به قصد ارتکاب جنایت یا جنحه‌ای که ارتکاب آن از رهگذر عوامل مربوط به موضوع جرم یا وسایل استعمال مستحیل باشد شروع به جرم شمرده میشود. مشروط به اینکه عقیده مرتکب در احداث نتیجه جرمی ناشی از اشتباه جهت مطلق نباشد. (قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲؛ قانون جزای افغانستان، ۱۳۵۵)

۳. پیشینه تاریخی شروع به جرم

در ایام قدیم مسئله شروع به جرم در کشورهای مختلف، به طرق مختلفی مورد تعقیب قرار گرفته است. مثلاً در حقوق جزای قدیم افغانستان، ایران باستان و هم چنین در حقوق جزای اسلامی، مقرراتی در خصوص تعقیب و مجازات شروع به جرم دیده نمی‌شود. مبنای تعقیب و مجازات، در حقوق جزای اسلام، واقعیات خارجی و عینی بوده است و به همین علت هم تا کسی مرتکب جرم نمی‌شد، تحت تعقیب و مجازات قرار نمی‌گرفت. بهترین نمونه این موضوع، داستان شهادت حضرت علی بن ابی طالب (ع) پیشوای شیعیان جهان است. با آن که به آن حضرت خبر داده بودند که ابن ملجم برای قتل وی به کوفه آمده است، و با آن که تمام یاران آن حضرت مصرانه تقاضا می‌کردند که آن حضرت که سمت پیشوایی و خلافت مسلمین داشت، ابن ملجم را تعقیب و باز داشت و یا حد اقل از شهر خارج نماید، ولی آن حضرت به استناد آن که هنوز از ابن ملجم حرکت خلافی صادر نشده است، از انجام هر گونه عکس‌العملی خود داری فرمودند. در حقوق جزای اسلام فقط اعمال ارتكابی آن

هم به شرط اكمال و اتمام قابل تعقیب و مجازات بودند.

در حقوق جزای قدیم فرانسه، موضوع تعقیب و مجازات شروع به جرم، مخصوصاً در جرائم مهم، کاملاً بر عکس بود. در آن ایام جرائم به دو دسته تقسیم می شدند: یک دسته جرائم مهم از قبیل خیانت به مملکت، خیانت به شاه، پدر کشی، سم دادن و امثالهم. دسته دیگر جرائمی بود که از حیث اهمیت در درجه پائین تری قرار داشت، مثل جرائمی که امروز جنبه نامیده می شود (ژوس، ج ۳، ۱۷۷۱، ص ۱۲۰).

در جرائم دسته اول، شروع به جرم ولو آن که به نتیجه هم نرسیده باشد، یا حتی شروع به اجراء هم نشده باشد قابل تعقیب و مجازات بود. ژوس یکی از حقوق دانان قبل از انقلاب کبیر فرانسه می نویسد که در جرائم علیه پادشاه مملکت، «مجرد قصد ارتکاب» مستوجب مجازات است خواه این «قصد جنایت» به وسیله گواهان ثابت شود، خواه به اظهار شخص مجرم. (همان مدرک)

ولی در جرائم غیر مهم و دسته دوم نیز اقدامات مقدماتی قبل از وقوع جرم را به نوبه خود به دو دسته تقسیم می کردند: یکی مقدمات بعیده و دیگری مقدمات قریبه، مقدمات بعیده که معمولاً به مقدمات ابتدائی تلقی می شد قابل مجازات و تعقیب نبود، ولی مقدمات قریبه که بیشتر با عملیات اجرائی تطبیق می کرد، قابیل تعقیب و مجازات بود. ژوس حقوق دان فرانسوی در تأیید همین قسمت می نویسد: «ظلمت و تاریکی جرائم بیشتر در تهیه مقدمات و نقشه خائنه ارتکاب جرم پنهان است تا در خود عمل ارتکابی».

این طرز تفکر تا انقلاب کبیر فرانسه ادامه داشت پس از انقلاب فرانسه و تحت تأثیر افکاری آزادی خواهانه فلاسفه آن زمان وضع کاملاً تغییر یافت. تهیه کنندگان قوانین انقلابی معتقد بودند که آنچه موجب برهم زدن نظم عمومی است، همان اعمال ارتکابی است، نه افکار باطنی و یا اعمال مقدماتی و یا حتی شروع به اجراء.

در شرایط فعلی، در موضوع شروع به جرم و مجازات آن از نظرات دانشمندان بهره گرفته می شود. مقننین کشورهای مختلف، هر یک کم و بیش از نظریات دانشمندان استفاده برده اند. مثلاً مقنن فرانسوی در تعیین مجازات بیشتر از نظریه ذهنی پیروی نموده و میزان مجازات شروع به جرم را معادل جرم انجام یافته تعیین نموده است، تا بدینوسیله افراد خطرناک را با

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۶۵

همان شدت تعقیب نماید. ولی همین مقنن در تعریف و پیش بینی جرائم از نظریه عینی پیروی کرده است، زیرا فقط شروع به جرم در جرائم جنایی و پاره‌ای از جرائم جنحه را قابل تعقیب دانسته نه تمام جرائم را.

مقنن کشور ایران علی‌الاصول از نظریه عینی پیروی نموده است. زیرا در قانون مجازات قبلی ایران، صراحتاً مجازات شروع به جرائم جنایی را حد اقل جرم انجام یافته تعیین نموده بود. گرچه در اصلاحاتی که در سال ۱۳۵۲ در قانون جزای عمومی ایران انجام شد، میزان مجازات شروع به جرم را تشدید نموده، ولی باز هم میزان مجازات را علی‌الاصول خفیف‌تر تعیین نموده است. به علاوه شروع به جرائم را منحصر به جنایات و پاره‌ای از جنحه‌های مهم نموده است.

لیکن مقنن ایران در پاره از جرائم مهم و خاصه برخی از جرائم پیش بینی شده در قانون دادرسی و کیفری ارتش استثنائاً از نظریه ذهنی پیروی نموده و مجازات شروع به جرم را معادل جرم انجام یافته تعیین کرده است. قانونگذار افغانستان اساساً رویکرد مضاعف را مرکب از نظریه عینی و ذهنی دنبال نموده است اما در برخی از جرایم همانند رشوه و ارتشا و جرایم علیه امنیت و تمامیت ارضی از نظریه ذهنی پیروی نموده و شروع به این جرایم را در حکم انجام آن می‌داند.

۴. شرایط تحقق شروع به جرم

باتوجه به مندرجات قانون افغانستان و ایران شرایط لازم برای تحقق شروع به جرم عبارت‌اند از:

۱- اراده ارتکاب جرم: نخستین شرط از شرایط تحقق شروع به جرم وجود اراده ارتکاب در نزد شروع کننده جرم است. مراد از اراده ارتکاب این است که شخص به میل و اختیار خویش بخواهد عملی را که طبق قانون جرم است بقصد حصول نتیجه آغاز کند.

۲- آغاز کردن عملیات اجرای جرم: دومین شرط از شرایط لازم برای شروع به جرم آغاز کردن عملیات اجرای جرم است. مراد از آغاز کردن عملیات اجرائی جرم فعالیت‌های است که مجرم به تصور این که او را به مقصود نزدیک میکند، به انجام میرساند. (محمد صالح ولیدی، پیشین، ص ۳۲۳).

۳- متوقف ماندن عملیات اجرای جرم: سومین شرط تحقق شروع به جرم این است که عملیات مادی خارجی آغاز شده از ناحیه شروع کننده جرم قبل از این که به انجام برسد به عللی متوقف گردد. اعم از این که متوقف شدن عملیات اجرای جرم ناشی از انصراف ارادی یا غیر ارادی مرتکب جرم باشد. (محمد صالح ولیدی، پیشین، صص ۲۳۵-۲۳۰).

اما تشخیص لحظه آغاز عملیات اجرای جرم همواره ساده و آسان نیست. زیرا تهیه مقدمات و شروع به اجرای عملیات هر دو از عملیات خارجی و ملموس و محسوس هستند. ولی تهیه مقدمات به تنهایی نمیتواند قصد ارتکاب جرم را واضح و مشخص نماید در حالی که عملیات اجرای و بروز خارجی آن با رعایت شرایطی موجب مسؤولیت جزایی خواهد شد.

حقوق دانان و قانون گذاران در مقررات راجع به شروع جرم، معیار یا ضابطه خاصی را برای تشخیص عملیات اجرای جرم از اعمال مقدماتی نظریات مختلفی را ارائه کرده اند که شرح و بسط آن از عهده این وجیزه خارج است.

۵. مجازات شروع به جرم در قوانین جزایی

۱-۵. مجازات شروع به جرم در قانون جزای افغانستان

بهتر است در ابتدا با این سوال پاسخ دهیم که اگر جرم کامل نشده و ضرر اجتماعی ناشی از آن مستقر نگردیده پس چرا شروع کننده مجازات می شود؟ پاسخ روشن است. گذشته از این که صرف بالا رفتن از دیوار دیگری یا کمین نشستن برای قتل وی برهم زنده ای نظم اجتماعی است و شایسته ای تعقیب و واکنش اجتماع؛ بی مجازات رها کردن مجرم بالقوه ای که خطرناکی خود را تا آن جا ثابت کرده است که اگر مانع خارجی نمی بود جرم را به فعلیت رسانده بود چیزی بجز تشویق وی بر درس گرفتن از شکست خود برای آینده و زیر پا گذاشتن دوباره نورمها و ارزش های جامعه نیست. بنابراین امروزه تمامی کشورهای پیشرفته دنیا شروع به جرم را مجازات می کند که قانون گذار افغانستان نیز شروع به جرم را جرم انگاری نموده و از منظر این قانون، مجازات شروع به جرم به سه دسته تقسیم می شود.

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۶۷

۱-۱-۵. مجازات کامل

براساس مواد ۲۶۶، ۲۹۷ و ۴۲۹ قانون جزای افغانستان، شروع به جرم رشوت در حکم ارتکاب آن است. (قانون جزای افغانستان، مصوب ۱۳۵۵)

یا آنجای که ماده ۴۲۹ این قانون مقرر میدارد:

- اشخاص آتی به حبس... محکوم می‌گردند:

- شخصی که بدون اجازه مقامات مربوطه در فضای افغانستان پرواز کند.

- شخصی که بدون اجازه مقامات مربوطه به قلعه‌ها، تأسیسات دفاعی یا امنیتی، قشله‌های عسکری، پایگاههای نظامی و مراکز قوای مسلح، طیارات، موترهای جنگی و مسایر مواضع نظامی یا امنیتی و فابریکه‌هایی که در آن برای منفعت دفاعی کشور کار جریان دارد و عامه مردم از داخل شدن در آن ممنوع باشد، داخل گردد.

- شخصی که به گرفتن عکسها، رسمها یا نقشه‌های مراکز عسکری و یا جاهای ممنوعه دیگر اقدام نماید.

- شروع در جرایم مندرج در فقرات این ماده در حکم ارتکاب جرایم مذکور می‌باشد. همچنین بر طبق ماده دیگری این قانون؛ شخصی که به عنف یا تهدید یا حیل به ناموس شخص اعم از اینکه مذکر باشد یا مؤنث تجاوز نماید و یا به آن شروع نماید به حبس طویل که از هفت سال بیشتر نباشد محکوم می‌گردد. (قانون جزای افغانستان، ۱۳۵۵).

همچنین ماده ۲۹۰ قانون جزا اذعان می‌دارد: هرگاه شخصی علیه موظف خدمات عامه با استعمال قوه، شدت، تخویف یا تهدید تجاوز کند و یا به تجاوز شروع نماید، به حبس قصیری که از شش ماه کمتر نباشد یا جزای نقدی ای که از شش هزار افغانی کمتر و از دوازده هزار افغانی بیشتر نباشد و یا به هر دو جزا محکوم می‌گردد (قانون جزای افغانستان، ۱۳۵۵).

۱-۲-۵. تقلیل مجازات

تقلیل مجازات براساس دو معیار است:

۱- براساس مواد عمومی شروع به جرم (مواد ۳۰ الی ۳۲ قانون جزای افغانستان)

- شروع کننده به جنایت به جزاهای آتی محکوم می‌گردد مگر اینکه در قانون به خلاف آن

تصریح شده باشد: در صورتی که جزای اصل جرم حبس دوام باشد حبس طویل

در مواردی که جزای اصل جرم حبس طویل‌المدت باشد حبس متوسط یا نصف حد اکثر جزای اصل جرم. (همان، ماده ۳۰).

- جزای شروع به جنحه از نصف حد اکثر جزایی که در قانون برای اصل جرم پیش بینی گردیده است تجاوز نمی‌کند، مگر اینکه قانون بر خلاف آن تصریح کرده باشد. (همان، ماده ۳۱)

۲- براساس مواد خاص مانند ماده ۴۶۲ قانون جزا
- شخصی که به سرقت شروع نماید به جزایی که از نصف حد اکثر جزای پیش بینی شده اصل جرم بیشتر نباشد محکوم می‌گردد. (همان، ماده ۴۶۲).

۵-۱-۳. عدم مجازات

عدم مجازات نیز براساس دو معیار است:

۱- برطبق ماده عمومی مربوط به همه‌ای مصادیق جرم قباحت یعنی ماده ۳۲: «شروع به قباحت مستلزم جرم نیست، مگر اینکه قانون صراحتاً به آن حکم کرده باشد.»

۲- بر طبق مواد خاص (۳۹۷ و ۴۰۶ قانون جزا)

- شروع کننده به ارتحار مجازات نمی‌گردد. (۳۹۷)

- شروع به جرم اسقاط جنین قابل مجازات نمی‌باشد. (۴۰۶)

با نگاهی ژرف به مواد فوق از قانون جزای افغانستان در میابیم که سیاست جنایی قانون گذار افغانستان نسبت به شروع جرایم معدودی بسیار سخت گیرانه تنظیم شده است. در این موارد قانون گذار صراحتاً شروع به جرم را از حیث مجازات در حکم ارتکاب جرم دانسته است. گرچه هدف قانون گذار در این موارد این است که شخص به هیچ وجهی از وجوه به این جرایم «نزدیک» نشود و از این طریق به دنبال بازدارندگی حد اکثری نسبت به ارتکاب این دسته از جرایم است، ولی این موضع قانون گذار با قواعد عمومی حقوق جزا به خصوص اصل تقصیر و تناسب مجازات با جرم ارتكابی در تعارض به نظر می‌رسد.

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۶۹

۲-۵. مجازات شروع به جرم در قانون مجازات اسلامی

قانون مجازات اسلامی ایران در مورد جنحه مقررات خاصی نظیر آن چه که برای شروع به جرم جنایت گفته شد پیش بینی ننموده است. بلکه در هر مورد خود مقنن مجازات را قبلاً به طور جداگانه تعیین کرده است. مثلاً در مورد شروع به سرقت، ماده ۲۲۹ قانون مجازات عمومی مقرر داشته است: «مجازات شروع به سرقت هائی که جنحه محسوب می شوند حبس تأدیبی از یک ماه تا یک سال است.»

شروع به سرقت تعزیری، قبلاً موضوع ماده ۱۰۹ قانون مجازات اسلامی مستلزم شلاق تا ۷۴ ضربه بوده است. در حال حاضر، تبصره ماده ۱۹۸ قانون مجازات اسلامی و ماده ۲۰۳ قانون مزبور، در مورد دستگیری سارق قبل از بیرون آوردن مال از حرز، مرتکب و معاون چنین شروع به سرقتی را مستوجب کیفر حبس دانسته است.

شروع به قتل عمدی، برابر ماده ۶۱۳ قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) هرگاه کسی شروع به قتل عمد نماید ولی نتیجه منظور بدون اراده وی محقق نگردد به شش ماه تا سه سال حبس تعزیری محکوم خواهد شد.

در متون فقهی و شرح قواعد حقوق جزائی اسلام، شروع به جرم تحت عنوان معین تشریح نگردیده اما در جرائم خاص مانند سرقت به بعضی اعمال مقدماتی که قبل از وقوع کامل آن واقع می شوند دقت کافی شده و احکامی برای آن مقرر داشته اند (دستگیری سارق قبل از بردن مال، شکستن حرز، تهیه وسایل مربوطه به آن).

اما بصورت کلی از حکم این مواد چنین نتیجه گیری میشود که برای مجازات مرتکبین شروع به جرم تحقق دو شرط لازم است: اول شروع به اجرا و دوم ترک نکردن به میل خود.

۱-۲-۵. مجازات جرم ناکام

از آن جا که جرایم ناکام و ناممکن شباهت عمیق و تنگاتنگ با شروع به جرم دارد اندکی لازم به بررسی میدانیم؛ در مورد مجازات جرم ناکام اختلاف نظر کمتری وجود دارد که دلیل آن شباهت بیشتری آن به شروع به جرم است. در هر دوی آن‌ها عواملی خارج از اراده‌ای مرتکب سبب می شود که عملیات اجرایی به نتیجه نرسد. لذا اغلب دانشمندان معتقداند که می توان همان مجازات شروع به جرم را به جرایم ناکام نیز در نظر گرفت. معمولاً بدین گونه

است که حتی در موارد که قانون نامی از جرایم ناکام و ناممکن نبوده، تعریف شروع به جرم شامل این دسته از جرایم می‌شود چنانچه ماده ۲۹ قانون جزا در تعریف شروع به جرم چنین بیان داشته است "شروع به جرم عبارت است از آغاز به اجرای فعل... به نحوی که نظر به اسباب خارج از اراده فاعل آثار آن متوقف یا خنثی شده باشد".

جرم ناکام نیز همانند شروع به جرم عملیات اجرایی آن آغاز شده و بنابر دلایل خارج از اراده متهم به نتیجه نرسیده است. با این که در شروع به جرم صد فیصد یقین نداریم که اگر عملیات متوقف یا خنثی نمی‌شد عملاً مجرم یا وسایل بکار گرفته شده از پس جرم بر می‌آمد، با این حال وی را مجازات می‌کنیم. در جرم ناکام که تعدی مجرم فراتر از شروع به جرم است و عمل را کامل کرده به طریق اولی باید بتوانیم وی را به همان مجازات شروع به جرم محکوم کنیم.

این در صورتی بود که فقط فقره ۱ ماده ۲۹ در دسترس ما می‌بود اما خوش بختانه قانونگذار در فقره ۳ همین ماده، حد اقل در باره عقیم بودن جرم نظر به وسایل، صراحت نیز دارد: "هر عملی که به قصد ارتکاب جنایت یا جنحه‌ای که ارتکاب آن از رهگذر عوامل مربوطه به موضوع جرم یا وسایل استعمال مستحیل باشد شروع به جرم شمرده می‌شود، مشروط بر این که عقیده مرتکب در احداث نتیجه‌ای جرمی ناشی از اشتباه یا جهالت مطلق نباشد".

۲-۲-۵. مجازات جرم ناممکن

در جرم ناممکن که اصولاً حصول نتیجه‌ای جرمی محال است اختلاف نظرهای بیشتری مشاهده می‌شود. طرف داران نظریه عینی معتقد به عدم مجازات این جرایم‌اند زیرا به نظر آنان این دسته از جرایم از آن جا که در عالم واقع قابلیت نقض قوانین را ندارند نمی‌توانند نظم اجتماعی را مختل نمایند. هم چنین این جرایم برخلاف جرایم ناممکن، فرق عمده‌ای با شروع به جرم دارند. شروع به جرم ناظر به حالات است که جرم امکان پذیر بواسطه عامل خارجی متوقف شده باشد. عقلاً شروع به امری معنا دارد که خود آن امر امکان پذیر باشد؛ اگر ذی‌المقدمه محال است مقدمه هم مصداق پیدا نمی‌کند. بنابراین سرایت مجازات شروع به جرم به این دسته از جرایم منطقی نیست. بنابراین نظریه کسی که به قصد سرقت دست در جیب خالی دیگری می‌کند اما چیزی برای ربودن نمیابد یا کسی که به قصد قتل دیگری بالای

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان* ۷۱

تخت خواب خالی او فیر می‌کند قابل مجازات نیست.

نظریه‌ای ذهنی طبق معمول تاکید بر حالت خطرناک و ذهنیت مرتکب دارد؛ کسی که با انجام صوری یک جرم، خبث نیت خود را ثابت کرده است برای جامعه خطرناک است؛ گرچه از رهگذر عمل وی ضرر مادی به جامعه وارد نشده باشد ولی فعل وی را می‌توان به اظهار امیال ستیزه جویانه‌ای وی و ظرفیت جنایی او تعبیر نمود. این نظریه دایه‌ای حمایت بهتر از نظم اجتماعی را دارد و با گرایش اثبات گرایی کریمینولوژی منطبق است.

به موجب نظریه تلفیقی یک نظریه سوم انتخاب شده است؛ این نظریه عدم امکان را به عدم امکان حکمی و عدم امکان موضوعی تفکیک می‌کند. وقتی عدم امکان حکمی است که یکی از عناصر و ارکان متشکله‌ای قانونی جرم موجود نباشد مثل عدم حیات مقتول که فیر بالای آن عدم امکان حکمی دارد و مشمول تعریف قتل نمی‌شود لذا مجازات جواز ندارد. اما عدم امکان موضوعی وقتی است که جرم نظر به تعریف قانونی ممکن است ولی موضوع جرم موقتاً موجود نیست مانند فیر بالای لهاف دیگری که از نظر قانون وقوع قتل ممکن بوده است ولی فرد به دلیلی تخت خواب خود را ترک کرده بوده جرم غیر ممکن شده است. بنابراین مانع برای مجازات فعل تحت عنوان شروع به جرم وجود ندارد.

چنانچه قبلاً نیز اشاره شد قانونگذار افغانستان ظاهراً در مورد جرایم غیر ممکن همین نظریه تلفیقی را پذیرفته است و فقط برای موارد محال موضوعی مجازات شروع به جرم را در نظر گرفته است. (محمد صدر توحید خانه، ۱۳۸۸، صص ۱۰۲-۱۰۳).

۶. جمع بندی و نتیجه گیری

از مطالبی که گذشت نتیجه می‌گیریم که در هر کشور قانون برای مجازات شروع کننده به جرم وجود دارد و کسی که مقدمات انجام جرم را تهیه می‌کند در هیچ کشوری مجرم محسوب نمی‌شود و قابل تعقیب نمی‌باشد اما در برخی موارد استثناً قانونگذار تصمیم به ارتکاب جرم را نیز جرم انگاری نموده‌اند. با توجه به ضرورت نظم و حفظ مصالح در جامعه، لازم است کسانی که شروع به انجام جرم می‌کند نیز نسبت به عمل ارتکاب یافته مجازات شود.

همان گونه که ذکر شد شروع به جرم با تحقق شرایطی مختص به خودش تحقق پیدا

می‌کند و هم چنین گفته شد که قانون افغانستان نسبت به شروع به جرم، مجازات سختگیرانه تری را نسبت به بعضی از موارد جرم وضع کرد است که علتش همان پیش گیری از اتفاق جرم و در نظر گرفتن مصالح عامه است. و در کل مجازات شروع کننده‌ای به جرم در حقوق افغانستان به سه دسته تقسیم می‌شود که عبارتند از؛ مجازات کامل، تقلیل مجازات و عدم مجازات و اما قانونگذار ایران در مورد جنحه مقررات خاصی را وضع نموده و مجازات آن را بصورت مشخص پیش بینی نموده است.

۷. منابع و مآخذ

قرآن کریم

۱. ارد بیللی، محمد علی، ۱۳۸۳، حقوق جزای عمومی، جلد اول، تهران، نشر میزان.
۲. افراسیابی، محمد اسماعیل، سال ۱۳۷۸، حقوق جزای عمومی، جلد اول، تهران، نشر فردوسی.
۳. بوشهری، جعفر، ۱۳۷۹، اصول و مسایل حقوق جزا، چاپ اول، تهران، شرکت سهامی انتشار.
۴. توحید خانه، محمد صدر، ۱۳۸۸، حقوق جزای عمومی افغانستان، کابل، موسسه ماکس پلان.
۵. شام بیاتی، هوشنگ، سال ۱۳۸۲، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، تهران، انتشارات مجد.
۶. صادقی، حسین میر محمد، سال ۱۳۷۸، جرایم علیه اموال و ملکیت، چاپ یازدهم، تهران، نشر میزان.
۷. صادقی، حسین میر محمد، ۱۳۸۳، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ چهارم، تهران، میزان.
۸. فیض، علیرضا، ۱۳۷۹، تطبیق در حقوق جزای عمومی اسلام، تهران، انتشارات امیر کبیر.
۹. قانون جزای افغانستان، ۱۳۵۵، کابل، نشر جریده رسمی وزارت عدلیه.

مجازات شروع به جرم از منظر قوانین موضوعه ایران و افغانستان * ۷۳

۱۰. قانون مجازات اسلامی ایران، ۱۳۹۲، قم، نشر حقوق اسلامی.

۱۱. ولیدی، داکتر محمد صالح، ۱۳۸۲، بایسته‌های حقوق جزائی عمومی، چاپ اول، تهران.

۱۲. رضا نور بها، ۱۳۸۱، زمینه حقوق جزای عمومی، تهران، نشر داد آفرین.

Nasim Kowsar

Scientific Quarterly

- Jurisprudential analysis of retribution of infidel types
- Jurisprudence and legal examination of the criterion of intentional murder
- Punishment for starting a crime from the perspective of the relevant laws of Iran and Afghanistan
- Social justice in the thought of martyr Motahari
- Jurisprudential and legal analysis of the nature of verb condition in electronic contracts
- Ignorance and its consequences in the Quran
- Comparison and proportionality of jurisprudence and ethics